HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]א"ר ינאי גבול שמעתי בה ושכחתי ונסבין חברייא למימר [א]ירידתה לנחל איתן אוסרתה אמר רב המנונא מנא אמינא לה [ב]דתנן השוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה ר"ש פוטר וחכמים [ג]מחייבין בשלמא לדידי דאמינא מחיים בהא פליגי ר"ש ורבנן דר"ש סבר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ורבנן אמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אלא אי אמרת לאחר עריפה אמאי פטר ר"ש [א] שחיטה ראויה היא וכי תימא סבר ר"ש עגלה בשחיטה כשרה [ג]והתנן כשר בפרה פסול בעגלה [ב] ערופה פסול בפרה כשר בעגלה ערופה פרה בשחיטה כשרה בעריפה פסולה עגלה בעריפה כשרה בשחיטה פסולה אישתיק לבתר דנפק אמר מאי טעמא לא אמינא ליה דר"ש סבר עגלה בשחיטה כשירה ורב המנונא אמר לך לא נשתמיט תנא דנשמעינן עגלה בשחיטה כשרה דתימא ר"ש היא אמר רבא מנא אמינא לה מדתנן [ד]עגלה ערופה אינה כן (א) [ג]עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר ואי אמרת מחיים אמאי תצא ותרעה בעדר הא איתסרא לה מחיים תני עד שלא נראית לעריפה אימא סיפא משנערפה תקבר במקומה תני משנראית לעריפה אם כן אימא סיפא שעל הספק באה מתחלה כיפרה ספיקה והלכה לה ואי מחיים עדיין לא כיפרה [ג] ספיקתה תנאי היא [ה]דתניא נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר אף מכשיר [ד] [ומכפר] האמור בחוץ עשה מכשיר כמכפר:

מתני' [ו]ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל (ב) עת שירצה הוא היה נקרא אשם חסידים אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום כיפורים יום אחד אמר [ז]המעון הזה אילו היו מניחין לי הייתי מביא אלא אומרים לי המתין עד שתכנס [ה] [לבית] הספק [ד]וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על [ו] שזדונו כרת ושגגתו חטאת [ח] [ה]חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכיפורים חייבין להביא לאחר יום הכיפורים [ז] וחייבי אשמות תלויין פטורין [ט]מי שבא (ג) [ח] בידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר האשה שיש עליה חטאת העוף ספק ועבר עליה יוה"כ חייבת להביא לאחר יום הכיפורים מפני (ד) [ט] שהיא מכשרת לאכול בזבחים [י]חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע (ה) [י] תקבר:

גמ' מ"ט דר' אליעזר אי ס"ד חובה היא [יא] מתיידע ליה אמאי מייתי חטאת אלא ש"מ נדבה היא ורבנן עולה ושלמים הוא דאתו בנדר ונדבה אבל חטאת ואשם חובה נינהו ואשם תלוי היינו טעמא דמייתי מקמי דמתיידע ליה להגן עליו דהתורה חסה על גופן של ישראל א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דילמא אשם תלוי כעולה ושלמים [יב] מה עולה ושלמים דאתו בחובה [יג] ואתו בנדבה אשם תלוי נמי דאתי בחובה אתי נמי בנדבה א"ל עולה ושלמים עיקר בנדבה כתיבי אשם תלוי עיקר בחובה כתיב [יד] תני רבי [טו] חייא קמיה דרבא

אשם

גבול שמעתי. מאימתי נאסרת: **ר' שמעון פוטר.** מאותו ואת בנו: **שחיטה שאינה ראויה.** באכילה כגון הא דאסירא באכילה דהא מחיים נאסרו כולן: **אמאי פטר ר"ש שחיטה הראויה.** לאכילה היא: **וכי תימא קסבר ר"ש עגלה בשחיטה כשרה.** לכפרתה והויא לה שחיטה שאינה ראויה לאכילה (ו) [טז] ומשמע דשחיטה במקום עריפה קיימא: [יז] **הכשר בפרה.** בפרה אדומה: **אינה כן.** [יח] באשם (י) תלוי דבהא לא פליגי רבנן אם עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר: **הא איתסרא מחיים.** כשירדה לנחל איתן: **עד שלא נראית לעריפה.** דלא ירדה לנחל איתן: **משנערפה תקבר במקומה.** נערפה אין לא נערפה לא: **תנאי היא.** אי אסורה מחיים אי לא דתנא דבי רבי ישמעאל סבר מחיים אסורה: **מכשיר בפנים.** אשם מצורע: **מכפר.** (ז) חטאות ואשמות: **מכשיר בחוץ.** צפרי מצורע: **מכפר בחוץ.** שעיר המשתלח ועגלה ערופה: **מה מכשיר האמור בפנים עשה בו מכשיר.** אשם מצורע כמכפר כשאר חטאות ואשמות: **אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר.** צפרי מצורע דאסורין בהנייה מחיים כמכפר בשעיר המשתלח ועגלה ערופה. אלמא סבירא ליה דעגלה ערופה מחיים אסירא דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר [יט] יליף מכפר ממכפר עגלה משעיר ושעיר ודאי אסור מחיים כשאר קדשים. והכי מפרש במסכת קדושין בשילהי האיש מקדש (דף נז.): **מתני' עד שתכנס** (ח) **לבית הספק.** ושאר ימות השנה הוא דאיכא למיחש בספק שמא חטא [כ] או שום עון או לאו אבל השתא ליכא למיחש דהא כיפר יום הכפורים: **גמ' להגן עליו.** מן היסורין עד שיודע לו: **דלמא אשם תלוי.** מדקיל כולי האי דאתי על הספק איכא למימר נמי דדינו כעולה ושלמים דאתו בחובה כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה ואתו בנדבה אשם תלוי נמי אתי בחובה ובנדבה: גליון **מאי טעמא דרבי אליעזר אי סלקא דעתך חובה כו'.** מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר אשם תלוי בא בנדבה היינו טעמא דאי ס"ד חובה הוא בא אם כן כי מתיידע ליה ואמאי מייתי חטאת והלא כבר יצא ידי חובתו אלא ודאי נדבה הוא כדורון עולה ושלמים. עכה"ג:

אמאי פטר ר"ש שחיטה ראויה היא. הקשה הר"ר משה [כא] לישני דשחט אמה ואח"כ ערפה (ט) דעריפתה זו היא שחיטתה כדאיתא [כב] פרק שני שעירי (יומא דף סד.) דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ויש לומר דמכל מקום לא היה לו לתנא [כג] לקרות ושחטה דהתם אין בברייתא ושחטה רק בעי לאשכוחי ביה מחוסר זמן במשתלח: **הא** איתסרא לה מחיים. וא"ת ומה בכך והרי אשם ודאי דנודע עד שלא נשחט יצא וירעה ויש לומר דיש לנו לדמויי עגלה ערופה לאשם תלוי שבאה לכפר הספק שעל ספק באתה מתחלה כיפר ואם כן דמיתסר מחיים גם אחר שנודע באיסור הראשון עומדת: **תנאי** היא נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ כו' אף מכשיר ומכפר בחוץ עשה מכשיר. פירוש לפורי מלורע כמכפר עגלה ערופה (י) קשה ומנלן דמיתסרא מחיים אימא דיליף מעגלה ערופה ולפורי מלורע נאסרים לאחר שחיטה וכן קשיא פרק האיש מקדש (קדושין דף נז. ושם) דמייתי מינה דלפורי מלורע מיתסרי מחיים ובקונט' פירש כאן אלמא סבירא ליה עגלה ערופה אסירא מחיים דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר כל שכן דגמר מכפר ממכפר עגלה משעיר המשתלח ושעיר המשתלח ודאי אסור מחיים כשאר קדשים ודוחק [כד] ור"י מפרש דמכשיר בחוץ היינו משולחת ובמקלת ספרים הוא כתיב וה"פ אף בחוץ עשה מכשיר [כה] משולחת לאסור בהנאה כמו עגלה ערופה והדר נילף (כ) עגלה ממכשיר כי היכי דאסורה מחיים הכי נמי עגלה והכי נמי שחוטה אסורה מחיים וניחא השתא הך דקדושין ועוד [כו] י"ל (ל) (בהך) התם על כרחך הך בנין אב דמכשיר כמכפר לא אתא אלא ללמד על לפורי מלורע דאסירי מחיים דאי לאחר שחיטה נ"ל (מ) מלא תאכלו לרבות השחוטה שמעינן איסור הנאה וא"ת (נ) ולא תאכלו היכי משמע איסור הנאה והלא הוא כתוב גבי עופות טמאין דמותרין בהנאה וי"ל [כז] דגלי לן קרא דשחוטה מיתסרא סברא הוא שגם המשולחת שתאסר עד השילוח שסברא הוא שתיהן שוות עד גמר מלוותן ואיסור שבמשולחת היינו איסור הנאה הילכך שחוטה נמי תיאסר בהנאה וכן נ"ל בסוגיא דהתם:

אשם

מסורת הש"ס

א) חולין פב. קדושין נז. זבחים ע:, ב) חולין פא:, ג) חולין כג:, ד) [לעיל כג: חולין פב.] סוטה מז. ע"ש, ה) קדושין נז. חולין קמ. [ושם איתא דתנא דבי רבי ישמעאל נאמר מכשיר וכו'], ו) חולין מא: זבחים עז. לעיל יח:, ז) [עי' לעיל ח.], ח) [יומא פה:], ט) לעיל יח:, י) צ"ל כאשם,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינה כן אם עד: (ב) שם במשנה ובכל שעה שירלה והוא היה: (ג) שם מי שבא על ידו ספק: (ד) שם מפני שמכשרת כצ"ל ותיבת שהיא נמחק: (ה) שם משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר: (ו) רש"י ד"ה וכי תימא וכו' לאכילה משום דשחיטה במקום: (ז) ד"ה מכפר שאר חטאות: (ח) ד"ה עד שתכנס לספק כצ"ל ותיבת לבית נמחק: (ט) תוס' ד"ה אמאי וכו' ואח"כ ערפה לבתה דעריפתה: (י) ד"ה תנאי וכו' וקשה וכו' דצפרי: (כ) בא"ד והדר נילף שחוטה ממכשיר: (ל) בא"ד ועוד י"ל בהך דקידושין התם: (מ) בא"ד נ"ל מוזה אשר לא תאכלו לרבות: (נ) בא"ד וא"ת ומוזה אשר לא תאכלו היכי משתמע מיניה איסור וכו' וי"ל דכיון דגלי:

רבינו גרשום

בהנאה: עגלה ערופה אימתי נאסרת בהנאה רב המנונא אמר מחיים. משעת ירידתה לנחל איתן: השוחט פרת חטאת כו' ר' שמעון פוטר משום אותו ואת בנו. דר' שמעון סבר שחיטה שאינה ראויה לאכילה לא שמה שחיטה ופטור ורבנן סברי שמה שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו: אלא אי אמרת לאחר עריפה. אסור בהנאה ולא קודם: אמאי פטר ר' שמעון. כי שחטה קודם עריפה והא שחיטה ראויה היא דאכתי אינה אסורה בהנאה: וכי תימא סבר ר' שמעון עגלה בשחיטה כשרה. דשחיטת עגלה במקום עריפה היא דשחיטתה אוסרתה בהנאה כמו עריפה: והתנן הכשר בפרה כו'. אישתיק. רבה: לבתר דנפק. רב המנונא: אמר רבה מ"ט לא אמרי ליה דר' שמעון. סבר עגלה בשחיטה כשירה ושחיטתה היא אוסרתה בעריפה ולא הויא שחיטה ראויה: ורב המנונא סבר. א"כ לא נשתמיט וכו'. אלא לאו ש"מ מחיים אסור בהנאה ובהכי פליגי כדאמינא: אמר רבא מנא אמינא לה. דלאחר עריפה אסור בהנאה: מדתנן עגלה וכו' אלא אם עד שלא נערפה נמצא ההורג תצא ותרעה בעדר ואי אמרת מחיים אסורה משעת ירידתה אמאי תצא כו'. תני אם עד שלא נראית לעריפה כלומר אם קודם ירידתה לנחל איתן שנראית לעריפה נמצא ההורג תצא ותרעה בעדר. הא מאחר שירדה שנראית לעריפה אפי' מחיים אסורה: ואי ס"ד מחיים אסורה היכי אמר כיפרה ספיקה הא עדיין כשנמצא ההורג עדיין לא כיפר דאכתי לא נערפה ואמאי תקבר. אמר לך רב המנונא תנאי היא ואנא דאמרי כהאי תנא דבי ר' ישמעאל: נאמר מכשיר ומכפר בפנים. היינו אשם מצורע שמכשירו ליכל בקודש ומכפר היינו חטאת מצורע ועשייתם בפנים הויא בעזרה: ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ. היינו צפור שחוטה דמצורע שמכשירו ליכנס למחנה ומכפר בחוץ היינו עגלה ערופה מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשו בו מכשיר כמכפר דזה וזה אסורין בהנאה מחיים משעה שהקדישן אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשו בו מכשיר כמכפר דשניהם אסורי' בהנאה מחיים. ואיכא דאמרי מכשיר בחוץ היינו צפור משולחת דמצורע דאסורה בהנאה מחיים עד שעת שילוחה אבל לאחר שילוחה מותר בהנאה דלא אמרה תורה שלח לתקלה: חוץ מאחר יוה"כ יום אחד. לפי שאותו יום עדיין לא בא לידי ספק איסור: אמר המעון כו'. וחכמים אומרים אין מביא אשם תלוי על שאר ספק איסור אלא על ספק דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת: אי ס"ד חובה היא. ומכפרת כפרה גמורה כשאר חובות א"כ כי מיתיידע ליה אמאי מייתי חטאת הא כפרה עליה אשם תלוי: ורבנן אמרי עולה ושלמים כו' אבל חטאת ואשם חובה נינהו ואשם תלוי נמי חובה ואי אמרת א"כ אמאי מייתי חטאת בתריה כשיודע לו לא [קשיא] אשם תלוי לא הוי חובה לכפר כפרה גמורה אלא להכי הוי חובה דהיינו טעמא דמייתי ליה מקמי דניתידע ליה להגן עליו מן היסורין ולהכי חייבוה דהתורה חסה על גופן של ישראל שלא יענשו ביסורין ולהכי חייב לאייתויי כדי להגן עליו ביני ביני ולכשיודע לו יביא חטאת לכפר עליו: א"ל רב אחא בריה דרב' לרב אשי דלמא לרבנן. נמי דילפי מעולה ושלמים לימרו הכי אשם תלוי כעולה ושלמים עולה ושלמים לאו אתו כו': א"ל אמרי לך רבנן עולה ושלמים. אע"ג דאתו נמי בחובה שלמים כגון שלמי עצרת [ועולה כגון] עולת ראייה עיקר כי כתיבי בתורה תחלה בנדבה כתיבי דכתב אם עולה קרבנו מן הבקר ואם זבח שלמים קרבנו אשם תלוי עיקר שלו בחובה כתיב ולא בנדבה:

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' [פ"י מהל' רוצח הלכה ו]:
טו ב מיי' פי"ב מהל' שחיטה הלכה ו:
טז ג מיי' פ"י מהלכות רוצח הלכה ח:
יז ד מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה א:
יח ה מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ט:
יט ו מיי' פ"ז מהל' פסוה"מ הל' יב:

מוסף רש"י

ונסבין חברייא למימר. וסבורין התלמידין מדעתם לומר (זבחים ע:). חברייא בני הישיבה (חולין פב.). **ירידתה לנחל איתן.** היא הגורמת לה שם עריפה ואוסרתה (קדושין נז.). **עגלה ערופה אינה כן.** כאשם תלוי לרבנן, דאם עד שלא נערפה נמצא ההורג תצא ותרעה בעדר (לעיל כג:) **כשאר חולין** (סוטה מז. חולין פב.) והאי תנא לית ליה הא דאמרינן בכמה דוכתי עגלה ערופה נאסרת מחיים וירידתה לנחל איתן אוסרתה (סוטה מז.). **נאמר מכשיר ומכפר בפנים.** מכשיר בפנים, אשם מצורע (קדושין נז. חולין קמ.) וחטאות מחוסרי כפרה דזבין ויולדות שאינן באין אלא להכשירן בקדשים (חולין שם) מכפר בפנים, כל חטאות ואשמות (שם) כל הקרבנות (קדושין שם). **ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ.** מכשיר בחוץ, צפרי מצורע שהן לטהר (חולין שם) צפרי מצורע מכשירי בחוץ הן, שהרי חוץ לעיר נעשית מצותה ולהכשיר את המצורע (קדושין שם) מכפר בחוץ, עגלה ערופה (שם) שעיר המשתלח (חולין שם). **בפנים עשה בו מכשיר כמכפר.** לא חילק בין אשם מצורע לשאר אשמות (קדושין שם) בכל מיני כשרות וטהרה שהרי גם המכשירין קרבים האמורין שלהן (חולין שם). **בחוץ עשה מכשיר.** צפרים, כמכפר. שעיר המשתלח, דאסור במום, דבעי ראוי לשם, שבאיזה שיפול הגורל לשם יהיה ראוי למזבח (שם). **מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום.** שאין לך אדם שאינו עומד בספק חטא (זבחים עז.) שבכל יום הוא עומד בספק חטאת ולבו נוקפו שמא חטא ומלינו שהכשיר הכתוב אשם תלוי ליקרב ולאכול היכא דהוחזק ספק חטא בעדים, והאי נמי אנן סהדי דכל יומא בספק חטא קאי (חולין מא:). **המעון הזה.** שבועה (לעיל ח.) בבית המקדש נשבע (רשב"ם ב"ב קסו.). **המתין עד שתכנס לבית הספק.** כלומר המתן עד למחר שיש מקצת ספק שמא חטאת היום, אבל מואי יום הכפורים אין לחוש בכך, דהא כיפר עליו יום הכפורים על ספקו, כדאמרינן חייבי אשמות תלויין שעבר עליהן יום הכפורים פטורין (לעיל יח.). **וחייבי אשמות תלויין פטורין.** דיום הכפורים מכפר עליהן (יומא פה:).

שיטה מקובצת

א] ר"ש. עי' תוס' מנחות (דף קא ע"ב): ב] בעגלה כשר בעגלה פסול בפרה על תיבת ערופה נרשם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו ובמשנה בחולין ליתא תיבה זו: ג] כיפרה ספיקה תנאי היא דתנא דבי רבי ישמעאל נאמר עיין בערוך ערך כשר: ד] ומכפר האמור: ה] שתכנס לבית הספק: ו] על דבר שזדונו כרת: ז] הכיפורים חייבי אשמות: ח] שבא לידו ספק: ט] מכשרתה לאכול כו'. [חטאת העוף כו'] הספק. נדה תוס' ד"ה ומביא (ד' ע ע"א): י] נודע לה הרי זו תקבר: יא] היא וכי מתידע: יב] על תיבת מה נרשם עליו קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: יג] בחובה אתו נמי בנדבה כו' נמי אע"ג דאתי: יד] כתיב. ס"א תנא ואות י' נמחק: טו] ר' חנינא תיבת חייא נמחק: טז] על תיבת ומשמע נרשם עליו קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: יז] מה"ד כשר בפרה ואות ה' נמחק: יח] כן כאשם תלוי דבהא כו' רבנן כאשם אלא אם: יט] ממכפר כ"ש דיליף מכפר: כ] חטא שום תיבת או נמחק: כא] משה מפונטייזא לישני: כב] כדאיתא בפ' שני: כג] לתנא לקרותו שחיטה דהתם: כד] ודוחק דא"כ עיקר ההוכחה הוא חוץ מן הספר ורבינו מפרש אות י' נמחק: כה] ממכשיר נ"ל שחסר כאן ועיין בתוס' קדושין: כו] ועוד יש לתרץ ההיא דהתם דעל כרחך: כז] וי"ל כיון דגלי: